

1. Právo a instituce /právnícké fakulty, studium a právní věda/ (JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph.D.)

Obsah kapitoly

Fakulty a studium

Meziválečná právní věda a brněnská normativní škola

Z pramenů:

Vybraná literatura:

Text kapitoly

„Práce vědecká je jen článkem mezi těmi, kdož odešli,
a těch, kdož přijdou.“ Jaromír Sedláček

Fakulty a studium ↑

V meziválečném Československu fungovalo až šest právníckých fakult. K tradiční pražské univerzitě (v roce 1882 rozdělené na českou a německou, která však byla zrušena v roce 1945) se po vzniku Československa nově připojily Masarykova univerzita v Brně (1919) a Univerzita Komenského v Bratislavě (1919, právnícká fakulta až 1921). V Praze byly navíc zřízeny i další dvě „nečeské“ právnícké školy: fakulta právních, hospodářských a sociálních studií Ukrajinské svobodné univerzity (1921-1945) a krátce také Ruská právnícká fakulta (1922-1928), kde vyučovaly významné osobnosti ukrajinského a ruského exilu a některé z nich se také reprezentativně zapojovaly do právního života své nové vlasti.

Na fakultách působili řádní a mimořádní profesori, soukromí docenti a případně i asistenti. Soukromí docenti měli sice právo přednášet (*venia docendi*), ale nebyli zaměstnanci fakulty a většinou působili v praxi. V čele fakulty stál děkan, který byl volen na jeden akademický rok. Tato volba však byla pouze formální, protože se dodržovalo pořadí podle délky akademické dráhy.

Vysokoškolské studium trvalo čtyři roky a dělilo se na tři bloky: na historicko-právní (římské právo, církevní právo, československé právní dějiny, dějiny veřejného a soukromého práva ve střední Evropě) vyučovaný v 1.-3. semestru a na judičiální (občanské právo hmotné a procesní, obchodní právo, trestní právo hmotné a procesní) a státovědecký (ústavní právo, správní právo, národní hospodářství, finanční právo, mezinárodní právo) souběžně vyučovaný ve 4.-8. semestru. Každý z bloků byl zakončen státní zkouškou a v případě zájmu i zkouškou rigorózní ze stejných předmětů. Po vykonání tří rigoróz se udílel doktorát, který byl jednou z podmínek pro výkon advokacie a akademickou dráhu.

Meziválečná právní věda a brněnská normativní škola ↑

Dostatečné institucionální zázemí se vedle svobodného vědeckého prostředí staly základními předpoklady pro kvalitu a zaslouženou proslulost naší meziválečné právní vědy. Tato éra bývá spojována především s rozvojem brněnské normativní školy (resp. normativní teorie), která začínala konkurovat tradiční právní vědě, reprezentované pražskou právníckou fakultou. Jejich představitelé byli ve stálém napětí: méně časté (věcné i osobnější) polemiky střídalo častější přezírání. Jeden z nejslavnějších meziválečných absolventů pražské právnícké fakulty, pozdější akademik Viktor Knapp (1913-1996) vzpomínal, že „některými profesory bylo považováno za téměř neslušné, byť jen vyslovit jména brněnských normativistů“. Někteří z pražských profesorů, zvláště civilisté Jan Krčmář (1877-1950) a Emil Svoboda (1878-1948), se však snažili s brněnskými kolegy-normativisty udržovat korektní vztahy, byli jejich názory také částečně ovlivněni a ke kritické reflexi vedli i své nadané žáky. Někteří z nadějných pražských absolventů, kteří se vydali na vědeckou dráhu, se proto důkladně seznamovali také s normativní teorií, a i když ji později často podrobovali ostré kritice, tak měli v jisté fázi svého vědeckého vývoje k názorům normativistů blízko, jako např. právní historik Václav Vaněček (1905-1985) či civilista Vladislav Čermák (1907-1983), kterého sám Krčmář považoval za svého teoreticky nejzdatnějšího žáka.

Vzestup a šíření tzv. normativní teorie (také ryzí, resp. čisté nauky právní) byly úzce svázány s osudy výrazných učitelských a vědeckých osobností působících na brněnské právnícké fakultě, které dokázaly inspirovat a ovlivňovat své okolí: ať už bezprostředně své studenty, z nichž někteří se později stali jejich kolegy a pokračovateli, tak i zprostředkovaně – přesvědčivostí vlastní odborné práce – také širší vědeckou obec. V zásadě můžeme rozlišit tři badatelské generace brněnské normativní školy, které spojuje vazba k zakladatelské osobě Františka Weyra (1879-1951) a až na výjimky také působení na brněnské právnícké fakultě. První generace pokračovatelů vyšla z těch, kteří už jako absolventi navštěvovali v letech 1917 až 1918 Weyrův a Englišův vědecký seminář na české vysoké škole technické v Brně, zvl. Jaroslav Stránský (1884-1973), Jaromír Sedláček (1885-1945) a Rudolf Dominik (1889-1951); k

další generaci se počítají první absolventi (1924) brněnské právnické fakulty Adolf Procházka (1900-1970) a Zdeněk Neubauer (1901-1956); k poslední pak i mladší absolventi jakými byli Vladimír Vybral (1902-1980), Václav Chytil (1907-1980), Vladimír Kubeš (1908-1988), Hynek Bulín (1908-1996) či ještě později Ota Weinberger (1919-2009).

Proběhlo jen málo meziválečných polemik, do které by nebyl zapojen některý z brněnských normativistů. A probíhaly i po roce 1945 – doslova od kateder až po jednání vlády (poválečnými ministry se totiž stali také profesori Stránský a Procházka – první za národní socialisty, druhý za lidovce) – než byly násilně umlčeny únorovými událostmi. Je přitom příznačné, že oba totalitní režimy a jejich ideologie, se kterými se česká společnost setkala, považovaly normativní teorii za svého nepřítele – zatímco národní socialismus v ní viděl levicové nebezpečí, komunismus naopak ultrapravicovou reakci.

Z pramenů: ↑

K brněnské meziválečné právní vědě

„Ze tří tehdejších právnických fakult v Československu, pražské, brněnské a bratislavské, byla v době, kdy jsem studoval, tj. v letech 1926-1930, a již před tím a i potom, po vědecké stránce nesporně v čele fakulta brněnská. Zde kvetla tzv. brněnská škola právní (tzv. Ryzí nauka právní neboli Normativní teorie) a brněnská národohospodářská (teleologická) škola, vedená skutečnými vědci a strhujícími pedagogy, zejména Františkem Weyrem, jejím prvním děkanem a později čestným doktorem, Karlem Englišem, prvním rektorem Masarykovy university a posledním svobodně voleným rektorem Karlovy university a rovněž čestným doktorem Masarykovy university, neobyčejně ostrým a erudovaným právním filozofem a teoretikem práva a řízení trestního a práva mezinárodního Jaroslavem Kallabem, hluboce filozoficky založeným znamenitým civilistou Jaromírem Sedláčkem a dalšími zejména prof. Dr. Dr. Baxou, Františkem Vážným, Vackem, Janem Loevensteinem, Rudolfem Dominikem a Janem Vážným.

V dalším svém životě jsem prošel mnoha právnickými fakultami, jsem však přesvědčen, že s takovou vědeckou úrovní a zapáleností pro věc jsem se nikde nesetkal.“

KUBEŠ, Vladimír. ... a chtěl bych to všechno znovu. Brno : Masarykova univerzita, 1994, s. 13.

/Při opakované citaci z Kubešových pamětí budou uváděny pouze konkrétní stránky./

Vybraná literatura: ↑

BLAHO, Peter, VLKOVÁ, Eva (edd.). *Právníci na Univerzitě Komenského v Bratislavě. 75 rokov činnosti Právnickej fakulty UK (1921-1996)*. Bratislava : PF UK, 1996. /Nová vyd. 2001 a 2006./

Brněnská věda a umění meziválečného období (1918-1939) v evropském kontextu. Sborník příspěvků z konference Masarykovy univerzity. Brno : MU, 1993, s. 137-192 (sekce věd právních).

KNAPP, Viktor. *Proměny času. Vzpomínky nestora české právní vědy*. Praha : Prospektrum, 1998.

KUBEŠ, Vladimír. ... a chtěl bych to všechno znovu. Brno : MU, 1994.

Týž. *Dějiny myšlení o státu a právu ve 20. století se zřetelem k Moravě a zvláště Brnu*. Díl I. a II. Brno : PrF MU, 1995.

KUKLÍK, Jan. Právnické povolání v období první Československé republiky. In *Dějiny právnického stavu a právnických profesí*. 2. rozš. vyd. Praha : UK v Praze - Právnická fakulta, 1999, s. 124-134.

KUKLÍK, Jan a kol. *Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze*. Praha : Havlíček Brain Team, 2008.

MALÝ, Karel, SOUKUP, Ladislav (edd.). *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918-1939) a jejich místo ve střední Evropě*. Sv. 1 a 2. Praha : Karolinum, 2010. /Oddíl: Právní věda v meziválečném Československu, s. 11-318, zvl. VOJÁČEK, Ladislav. Brněnská právnická fakulta v meziválečném období let 1919 – 1939, s. 126-247./

MÍŠKOVÁ, Alena. *Německá (Karlova) univerzita od Mnichova k 9. květnu 1945*. (Vedení univerzity a obměna profesorského sboru.) Praha : Karolinum, 2002. /Něm. rozš. vyd. 2007./

NAVRÁTIL, Michal (ed.). *Almanach československých právníků*. Životopisný slovník čs. právníků, kteří působili v umění, vědě, krásném písemnictví a politice od Karla IV. počínaje až na naše doby. Praha : nákl. vl., 1930.

Pokračovat další kapitolou

Soubory ke kapitole

Užitečné odkazy

Klíčová slova

Přidání testu ke kapitole

